

KRĀJUMA DARBA POLITIKA 2025.-2030. GADAM

Krājuma darba politika ir izstrādāta, balstoties uz pašreizējās situācijas analīzi un izvirzītajiem uzdevumiem krājuma komplektēšanā, dokumentēšanā, saglabāšanā un izmantošanā. Krājuma darba politika attiecas uz visiem Valmieras muzeja darbiniekiem ikvienā darbā ar krājuma priekšmetiem.

Krājuma darba **mērķis** ir nodrošināt materiālo un nemateriālo liecību par Valmieru un novada teritoriju komplektēšana, sekmējot piederību Latvijas kultūrtelpai, nodrošinot plašu sabiedrības piekļuvi kultūras mantojumam un attīstot kolekciju digitalizāciju.

Krājuma darba uzdevumi:

- mērķtiecīgi un kvalitatīvi krāt vēstures liecības, kas veido zināšanas par sabiedrību Valmieras novadā;
- nodrošināt kultūras mantojuma saglabāšanu un pieejamību sabiedrībai;
- veikt saglabājošo konservāciju un unikālo vēstures liecību restaurāciju, lai nodrošinātu to pieejamību sabiedrībai šodien un nākošajām paaudzēm.

Iepriekšējās politikas izvērtējums

Iepriekšējā plānošanas periodā tika izvirzīti darba uzdevumi:

- Atklātā krājuma iekārtošana;
- Valtera namiņa restaurācija (revitalizācija);
- Ekspedīcija *Katram sava Valmiera*;
- Krājuma izpētes un pieejamības veicināšana;

Izvirzītie uzdevumi 2015.- 2025. gadam ir izpildīti daļēji. Uzdevums radīt mākslas priekšmetu atklāto krātuvi (Kolekciju māja Valtera namiņš) nav īstenots, vairākkārtēji negūstot ārējo finansējumu. Aktualizējot politikas uzdevumus ir izdevies izveidot un iekārtots etnogrāfisko priekšmetu un darbarīku ekspozīciju- atklāto krātuvi *Mājā un sētā*, tā vienlaikus izpildot gan atklātā krājuma izveides uzdevumu, gan veicinot pieejamību. Krājuma izpēte rezultējusies arī patstāvīgās

ekspozīcijas *de Woldemer* izveidē 2023. gadā un ar to saistīto pētniecības un publicitātes pasākumu īstenošanā.

Jāsecina, ka līdzšinējā krājuma darba politikā kolekcionēšanas virzieni definēti pārāk plaši, tas apgrūtina krājuma komisijas darbu, izvērtēšanas kritēriju ievērošanā. Līdz šim muzeja krājuma veidošanā lielākā uzmanība bija pievērsta periodam līdz 20. gs. 80. gadu beigām. Tika īstenota LPSR perioda (20. gs. 40. līdz 90. gadu) materiālu un pirmspadomju perioda materiālu un informācijas vākšanas ekspedīcija *Katram sava Valmiera*, kas Valmieras pilsētā ir īstenota. Tās gaitā tika intervēti vairāki kultūrvēstures procesos iesaistīti valmierieši un no viņiem tika iegūti priekšmeti krājuma papildināšanai. Plānots turpmākajā periodā koncentrēties uz mūsdienu vēstures liecību (kopš 20. gs. 80. gadiem) vākšanu, kolekcionēšanu un izpēti.

Sistēmiska uzmanība jāpievērš digitalizācijas jautājumiem muzejā, izstrādājot digitāli radīto priekšmetu kolekcionēšanas plānu un priekšmetu pieņemšanas un glabāšanas kritērijus, uzsākot darbu pie digitālo priekšmetu kolekcijas izveides. Iepriekšējā periodā vairāki iemesli (darbinieku maiņa un jauno apmācība, situācijas izvirzīto citu uzdevumu prioritizācija, NMKK datu sistēmas problēmas) noteikuši to, ka pilnā apjomā nav izdevies izpildīt priekšmetu digitalizācijas un datu ievades skaitlisko apjomu NMKK. Nākošā plānošanas periodā tas noteikts kā viens no prioritārajiem uzdevumiem, pie nosacījumiem, ka LNKK IS darbojas kvalitatīvā režīmā.

Krājuma satura raksturojums

Muzeja krājums veidots kopš 1959. gada. 2025. g. 1. janvāra, krājumā glabājas 69 543 vienības, no kurām 54 378 sastāda pamatkrājumu. Valmieras muzeja krājumu raksturo hronoloģiski un tematiski plašs priekšmetu klāsts, sākot ar novada vēsturisko attīstību raksturojošām un arheoloģiski iegūtajām liecībām par pirmo apdzīvotību akmens laikmetā un beidzot ar novada un Valmieras pilsētas attīstību raksturojošiem mūsdienu artefaktiem.

Muzeja kolekcijas ir iedalītas pēc materiāla veida, kā arī tematiski pēc izvietojuma krātuvēs. Tās ir: Papīra priekšmeti (dokumenti, iespieddarbi, rokraksti, fotogrāfijas), Numismātika, Tekstilijas, Etnogrāfiskie priekšmeti, Lietiskie priekšmeti, Arheoloģija, Mākslas priekšmeti. Skaitliski dominējoša ir papīra priekšmetu kolekcija, kurā ietilpst vairāk nekā 38 500 pamatkrājuma vienības, tostarp fotogrāfijas, iespieddarbi un dokumenti.

Galvenās krājuma komplektēšanas tēmas:

- svarīgi politiskās dzīves notikumi Valmieras pilsētā un novadā,
- teritorijas ekonomiskā attīstība,
- etnogrāfija,

- Valmieras pilsētas un novada arheoloģija,
- kultūras, izglītības un sporta notikumi,
- novadnieki un viņu sasniegumi dažādās nozarēs,
- dažādu sociālo grupu iedzīvotāju dzīvesveids,
- dažādu saimniecību, uzņēmumu un iestāžu darbība Valmierā un apkārtnē.

Valmieras muzejs krājumā nekrāj un neuzņem pamatkrājumā:

- liela izmēra mēbeles, interjera priekšmetus, rokas un mehānizētus darbarīkus,
- 20. gs. 2. pusē un 21.gs. liela izmēra lauksaimniecības tehniku, rūpnieciskās ražošanas iekārtas, autotransporta līdzekļus,
- Periodiskos izdevumus - laikrakstus un žurnālus,
- Literatūru (izņemot bibliogrāfiski retus iespieddarbus vai pirms Otrā pasaules kara Valmierā izdotos iespieddarbus),
- Muzejs nekomplektē dabas kolekcijas.

Izvērtējot krājuma saturu, redzams, ka ne visi vēstures periodi ir vienlīdz labi pārstāvēti. Lielāka muzeja krājuma priekšmetu daļa ir attiecināmi uz 19.–21. gadsimtu. Ekspedīcijās Valmieras rajonā 20. gs. 60.–90. gados iegūts ievērojams skaits ar etnogrāfiju un lauku sadzīvi saistīti priekšmeti. Krājuma saturs līdz šim nav kritiski izvērtēts. Nākošajā plānošanas periodā uzdevums ir izvērtēt, ar kurām no izvirzītajām tēmām saistīti priekšmeti ir pilnīgāk pārstāvēti muzeja kolekcijā, lai definētu prioritāri kolekcionējamo priekšmetu (hronoloģiski tematiskās) grupas. Iepriekšējā periodā jau esošās telpas ir pielāgotas un tajās ir iekārtotas vairākas jaunas krātuves, līdz ar to ir uzsākta un nākošajā akreditācijas periodā tiks īstenota vispārēja krājuma priekšmetu esības un saglabātības pārbaude, vienlaikus ar vispārēju satura inventarizāciju.

Šajā akreditācijas periodā esības pārbaužu laikā ir paredzēts identificēt un potenciāli rosināt no muzeja krājuma izņemt LPSR laikā pieņemtos iespieddarbus, no citu muzeja krājumiem iegūtas fotokopijas, kā arī dokumentu kopijas, kuru oriģināli ir brīvi pieejami Latvijas Nacionālajā arhīvā vai bibliotēkās, dokumentu un fotogrāfiju kopijas, avīžu izgriezumus un laikrakstus, ja vien tiem nav kāda unikāla muzejiska vērtība. No muzeja jāatsavina arī dubultie – identiskie priekšmeti, slikti saglabātie un tādi, kam ir neskaidra pieņemšanas dokumentācija, trūkst detalizēta apraksta, izcelsmes, vai kam nav skaidri definēta saistība ar muzeja darbības stratēģiju.

Krājuma papildināšanas kritēriji:

- atbilstība muzeja misijai,
- atbilstība hronoloģiskajiem, teritoriālajiem un tematiskajiem ietvariem,
- priekšmeta autentiskums un unikalitāte; priekšmeta zinātniskā, kultūrvēsturiskā, memoriālā, mākslinieciskā vērtība,
- priekšmeta aktualitāte notikumu kontekstā un plānotajā muzeja darbībā,
- priekšmeta saglabātība un restaurācijas iespējas,
- iespēja izmantot muzeja izglītojošā darbā,
- iespēja priekšmetu novietot esošajās krātuvēs.

Krājuma pasīvās papildināšanas metodes:

- dāvinājumi ir dominējošā krājuma papildināšanas metode,
- pirkumi no muzeja budžeta līdzekļiem un no projektu konkursos iegūtā finansējuma,
- arheoloģiskajos izrakumos un uzraudzībā iegūtie priekšmeti.

Krājuma aktīvās papildināšanas metodes:

- ekspedīcijas un intervijas ar vietējas kopienas cilvēkiem mūsdienu vēstures liecību iegūšanai (priekšmeti, pilsētvides izmaiņu fotofiksācijas, ievērojamu personu portreti u. tml.),
- no citām iestādēm pieņemtie materiāli (administratīvās un citas reformas, uzņēmumu un iestāžu likvidācijas, bankroti, muitā un policijā atsavinātie materiāli, iestāžu un uzņēmumu muzeju kolekcijas).

Krājuma papildināšanas tēmas un prioritātes

Viena no stratēģiskām papildināšanas prioritātēm ir Krājuma satura vispārējās inventarizācijas procesā identificēto “balto plankumu” aizpildīšana, respektīvi, kolekcionēt būtiskākās trūkstošās liecības. Otra prioritāte ir digitālais krājums, jo kolekcionējot mūsdienu vēstures liecības, ir jānodrošina iespēja krājumā uzņemt un droši uzglabāt digitāli radītos priekšmetus (filmas, fotogrāfijas, skaņu ierakstus).

Prioritārie krājuma papildināšanas ilgtermiņa uzdevumi:

- Ekspedīcija Valmieras pilsētā un novadā – vācot liecības par valstiskās neatkarības atjaunošanu, 20. gs. 90. gadu kultūrvēsturiskais mantojums,

- Padomju perioda fotomateriālu (J. Naumova. A. Koziņeca, I. Opmņa un K. Kalniņa fotogrāfijas, L. Liepnieka diapozitīvi, J. Kalnača Pieminekļu inspekcijas 20. gs. 80. gadu fotonegatīvu kolekcija u.c.) komplektēšana,
- Arheoloģiskā izpētes materiālu Valmieras senpilsētā un novadā (izrakumi un uzraudzība) iekļaušana krājuma kolekcijās.

Krājuma saglabāšana

Krājuma saglabāšanas mērķis ir nodrošināt krājuma priekšmetu stāvokļa nemainīgumu glabāšanas, transportēšanas un eksponēšanas laikā. Krājuma pašreizējais kopējais fiziskais stāvoklis ir vērtējams kā apmierinošs, telpas ir drošas un apstākļi relatīvi stabili. Iepriekšējā darbības periodā notika vairākkārtēja kolekciju pārvietošana, kas iepriekšējā periodā ir kavējusi krājuma topogrāfisko apzīmējumu pilnīgu izvietojumu krātuvēs un reģistrāciju datubāzē.

Valmieras muzejā nav akreditēta restauratora, tādēļ restaurācijas darbi notiek ierobežotā apmērā – primāri tikai priekšmetiem, kurus plānots eksponēt. Krājuma priekšmetu primāro apstrādi, atputekļošanu un tīrīšanu sagatavošanai izstādēm veic krājuma nodaļas speciālisti. Konservāciju, eksponēt plānotajiem mākslas kolekcijas priekšmetiem, veic piesaistīti speciālisti. Krājuma esības pārbaužu laikā izvērtējot saglabātību, tiek atzīmēti steidzamā kārtā restaurējamie priekšmeti. Lielākajai daļai papīra priekšmetu tīrīšana un preventīvā konservācija notiek muzejā, tūlīt pēc izvērtēšanas. Lietisko priekšmetu un mākslas darbu restaurācijas plāns tiek sastādīts atbilstoši izstāžu plānam, ekspozīciju papildināšanai, atklātā krājuma izveidošanas procesam.

Tiek optimizēts priekšmetu izvietojums un pieejamība jau esošajās krātuvēs. Racionāli izmantojot plauktus, iesaiņojot priekšmetus kārbās, vienlaikus tiek veikta vispārēja krājuma inventarizācija, arī šādā veidā identificējot nekavējoties restaurējamus priekšmetus. Krājuma priekšmetu saglabāšanai notiek pakāpeniska piemērota bezskābes iesaiņojuma (aploksnes, mapes, kastes u.c.) ieviešana krātuvēs.

Vērtīgākā krājuma kolekcija ir mākslas priekšmeti. kurā iekļauti gan vietējas nozīmes, gan nacionālā līmenī ievērojamu mākslinieku darbi. Šī kolekcija glabājas vienkopus un kā kopums tā ir prioritāri glābjama apdraudējuma gadījumā.

Krājuma pieejamība un izmantošana

Krājuma izmantošanas mērķis ir nodrošināt Valmieras muzeja krājuma fizisku un virtuālu pieejamību, sniedzot iespēju sabiedrībai iepazīties ar kultūras mantojumu, vienlaikus nodrošinot priekšmetu saglabātību.

Galvenie uzdevumi mērķa sasniegšanai:

- Nodrošināt muzeja krājuma pieejamību patstāvīgajā ekspozīcijā un atklātajā krājumā;
- Nodrošināt piekļuvi muzeja krājumam interneta vietnē "Virtuālais muzejs";
- Priekšmetu metadatu ievade NMKK, nodrošinot attālinātu piekļuvi Valmieras muzeja priekšmetiem;
- Attīstīt pētnieciskā darba iespējas izveidotajā muzeja priekšmetu metadatu bāzē /Lasītavā;
- Krājuma priekšmetu deponējumi Valmieras novada kultūras iestādēm, kas spēj nodrošināt vitrīnas, klimatu un apsardzi, kā arī visiem KM akreditētajiem Latvijas muzejiem.

Daļa krājuma priekšmetu izvietoti patstāvīgajās ekspozīcijās. Ekspozīcijā *De Woldemer* ir eksponēti 593 priekšmeti, bet ekspozīcijā- atklātajā krājumā *Mājā un sētā* 2025. gadā eksponēti 903 pamatkrājuma priekšmeti. Krājuma priekšmeti tiek izmantoti arī muzejā esošo izstāžu veidošanā, reizi divos gados veidojot krājuma priekšmetu tematiskas izstādes.

Liela apmeklētāju daļa ir novada skolēni un Vidzemes augstskolas studenti, kuru novadpētniecības tēmu izpētē muzeja krājumam ir būtiska loma. Tādēļ pētnieku ērtībai muzejā ir iekārtota zinātniskā lasītava, kurā vienkopus ir gan kartīšu kartotēka, gan arī iepriekšējā akreditācijas periodā izveidota digitāla priekšmetu kartotēka. Pētnieciskā darba rezultātā izmantotie krājuma priekšmeti atspoguļojas publikācijās, monogrāfijās, krājuma katalogos. Pētnieciskajā darbā var tikt izmantoti visi muzeja materiāli, ja tiem nav uzlikti īpaši izmantošanas nosacījumi, vai, ja tie neatrodas restaurācijā. Īpaši sliktā stāvoklī esošus, vēl nerestaurētus priekšmetus var apskatīt digitalā formātā.

Muzeja krājuma komisija izvērtē saglabātību un neeksponē, kā arī nedeponē sliktā stāvoklī esošus priekšmetus. Izglītojošā darbā izmanto palīgkrājuma priekšmetus vai kopijas un atdarinājumus. Oriģinālos priekšmetus izglītojošam darbam izmanto ievietotus vitrīnās. Sadarbībā ar citām pašvaldības iestādēm, krājuma priekšmeti regulāri tiek eksponēti izstādēs novada muzejos un bibliotēkās (centralizēti apsargātās ēkās).

Krājuma digitalizācija

Valmieras muzeja digitalizācijas darba mērķi ir saglabāt priekšmetu metadatus, tā padarot pieejamāku krājuma neeksponēto daļu. Krājuma digitalizācija notiek atbilstoši MK noteikumu Nr.956. 80.¹, 80.² un 119. punktā noteiktajām prasībām un saskaņā ar Valmieras muzeja izstrādātu Digitalizācijas plānu¹.

Piecu gadu perioda digitalizācijas pamatprincipi un prioritātes:

¹ Digitalizācijas plāns atrodams VM noteikumu "Noteikumi par Valmiera muzeja krājumu" pielikums Nr.9.

- Jaunieguvumu metadatu ievade NMKK IS. Kopš 2023. gada ik gadu visi krājumā pieņemtie priekšmeti tiek digitalizēti un to metadati nonāk NMKK IS,

- Krājumā esošo priekšmetu metadatu ievade NMKK IS. Kopš 2023. gada notiek sistēmiska iepriekšējā akreditācijas periodā (no 2015. gada) NMKK IS ievadīto priekšmetu metadatu pārbaude, aprakstu labošana, pielikumu pievienošana. Tādā veidā, publicējot metadatus un pievienojot digitālās kopijas NMKK IS, tiek popularizēta muzeja neeksponētā krājuma daļa,

- Krājuma Digitalizēšanas process. Tiek izgatavotas digitālās kopijas jaunieguvumiem, priekšmetiem, kam nepieciešams pievienot pielikumus NMKK IS, kā arī tiem priekšmetiem, kas paredzēti izstāžu vajadzībām,

- Digitalizācijas procesā Valmieras muzeja serverī tiek uzkrātas datnes un metadati kā muzeja speciālistu virtuālā datu bāze. Tajā ietilpst Digitalizēto priekšmetu saraksts un digitālās kopijas. Šāda datubāze ļauj veidot virtuālas izstādes vai publicēt visu priekšmetu attēlus, arī tādu, kas ir pārāk nestabili, lieli vai vērtīgi, lai tos eksponētu,

Digitālo kopiju izgatavošana (īpaši divdimensiju priekšmetiem) arī ļauj tos pētīt, neapdraudot priekšmeta saglabātību, turklāt krājuma apdraudējuma vai bojāejas gadījumā šādā veidā tiek saglabāti metadati, ja oriģinālie priekšmeti iet zudībā.

Digitālo kopiju izmantošana muzeja darbā ir būtiska muzeja darbības daļa un ik gadu to loma pieaug. Kvalitatīvas digitālās kopijas ļauj detalizētāk pētīt slikti saglabātus tekstus vai pietuvināt mazus fotoattēlus vai to daļas. Savukārt, veidojot ekspozīcijas, izstādes, kā arī novada reprezentācijā liela nozīme ir divdimensiju priekšmetu attēlu kopijām. Valmieras muzejs ir Valmieras novada pašvaldības iestāde, līdz ar to ik gadu notiek dažādi atceres pasākumi, kuru publicitātei muzejs spēj nodrošināt vēsturisku notikumu fotogrāfijas, memoriālos priekšmetus. Zīmolvedības nolūkos šie attēli nonāk dažādos komunikācijas kanālos un digitālajās platformās.

Digitālās kopijas var tikt viegli izsniegtas akreditētiem muzejiem bez atlīdzības. Tāpat, tās var tikt izsniegtas publikācijām un pētniecībai, vai par maksu komercdarbībai, vadoties pēc muzeja cenrāža.

Krājuma darba problēmas un no tām izrietošās prioritātes

Krājuma darbā iesaistīto muzeja darbinieku kvalifikācijas celšana ir prioritāte. Un tā ietver ne tikai darbu ar krājuma priekšmetiem, bet arvien vairāk saistīta ar informāciju tehnoloģiju prasmēm. Digitālā infrastruktūra Valmieras muzejā tiek pastāvīgi attīstīta, tomēr darba problēma ir saistīta ar cilvēkresursiem digitalizācijas jomā. Šobrīd ar krājuma digitalizācijas jautājumiem ir iespējams nodarbināt tikai vienu darbinieku. Turklāt būtu nepieciešams nepārtraukti attīstīt datorprasmes muzeja kolektīvā kopumā. Viens no Risinājumiem ir dalība ikgadēji dažādos Latvijas Kultūras akadēmijas rīkotos profesionālās pilnveidesursos, Baltijas muzeoloģijas veicināšanas biedrības un

Latvijas Muzeju biedrības rīkotos semināros. KISC rīkoti vebināri veicina izpratni par darbību ar NMKK, tomēr NMKK IS darbības veikspējas problēmas ir jāuzsver kā vēl viena prioritāra problēma krājuma darbā, kas grauj darbinieku motivāciju, turklāt neļauj sasniegt potenciāli iespējamus darba rezultātus.

Muzejā pašlaik nav restauratora. Vadoties pēc Valmieras muzeja krājuma satura, būtu nepieciešams speciālists vismaz papīra un koka priekšmetu restaurācijā. Primāro apstrādi veic krājuma nodaļas speciālisti, bet eksponēšanai paredzēto priekšmetu konservācija notiek tikai izmantojot ārpakalpojumus. Tuvākajā laikā nav paredzamas situācijas izmaiņas, tāpēc prioritāte ir stabila finansējuma nodrošināšana saglabājošās konservācijas pamatvajadzībām gan no pašvaldības budžeta ietvaros, gan piesaistot līdzekļus projektu rezultātā.

Krājuma telpu trūkums ir ilgstoša krājuma darba problēma. Tā radusies gan sākotnēji nepietiekošas infrastruktūras dēļ, gan arī muzeja darbības sākuma perioda nepārdomātas kolekcionēšanas politikas rezultātā. Tādēļ viens no krājuma darba prioritārajiem uzdevumiem ir, veicot esības pārbaudes, identificēt potenciāli no krājuma izņemamos priekšmetus, kas ir bez skaidras izcelsmes, bez argumentējamās memoriālas vai kultūrvēsturiskas vērtības, vai vienkārši neatbilstošas muzeja spējai nodrošināt to saglabātību. Ar šādu pieeju plānots potenciāli atbrīvot telpas kolekcijas papildināšanai.